

Сээркээн сэхэн сэхэргэһиитэ

«Уйулҕа» тэрээһин

(6-7 саастаах оҕолор)

Педагог-психолог : Семенова О.Н.

А.Г.Габышев аатынан «Биһик» оҕону сайыннарар киин

Тема Олонхо үс дойдуга – олох эйгэтин үс кестүүтэ

Оҕоҕо тиэрдиигэ сорултар

-Үөһээ дойду, Орто дойду, Аллараа дойду – бу барыта олох үс эйгэтин, үтүө уонна мөкү кестүүтэ, киһи онтон ханныгар талаһарын (мунутуур үрдүк чыпчаалга ду, туруктаах олоххо ду, төннүүгэ-кэхтиигэ ду...) киһи бэйэтэ быһаарар;

-Үс дойду олохтоохторун (айыылар, удаҕаттар; иччилэр, айыы дьоно; абааһылар) олоххо аналлара – киһи кими дьүөрэлиэбин бэйэтэ талар;

-Кэрэбэ-сырдыкка тардыһыы, кири-дьайы тумнуу – бу айыы киһитин сырдык тускула.

Сэхэргэһии ис хоһооно

- Үс дойду уратыта
- Айыылар, иччилэр уонна айыы дьоно, кинилэр дойдулара
- Үөһээ уонна аллараа дойду абааһыта олорор сирин-уотун кытта дьүөрэлэһиитэ
- Мин - Орто дойду олохтообубун, айыы киһитэбин.

Инники үлэ: «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо олулгарын билсиһии

Туттуллар тэриллэр: Аал Луук мас “лоһуор көмүс туорааҕа” муляж, д\о «Икки суол» , ооньуурдар (мээчик, массыыналар), үс дойду макета, уоскулаң музыката, магнитофон.

Тэрээһин дьүөрэлэһиитэ:

Алтыһыы-бодоруһуу, хамсаныы, эти-сиини бөбөргөтүү.

Тэрээһин хаамыгыта

Кирири түһүмэх

Оҕолор төгүрүччү тураллар уонна бэйэ-бэйэлэригэр Аал Луук мас “көмүс туораабын” биэрсэллэр үтүө тыллары этэллэр аттыгар турар оҕоҕо туһаайан “эн үтүө санаалааххын, үчүгэйдик оонньуугун,эн баарын наһаа үчүгэй” уо.д.а

Сүрүн түһүмэх

I. Үс дойду макетын көрүү. Үс дойду туһунан олонхоҕо ойууламмытынан оҕолор этээһиннэрэ

Үөһэ дойду “Үрүң илгэ үктэллээх, үкэр куйаас тыыннаах, күндүл күнүс дойду”

Орто дойду “Ойон тахсар күннээх, охтон баранар мастаах, уолан бүтэр уулаах алабаркаан тэтгэркээн”

Аллараа дойду “Силлиэ түспүт, эбириэн күннээх, эмтэрийбит ыйдаах,барбатах балык миинин курдук барык-сарык дойду”

II. Сээркээн сэһэн сэһэргэһиитэ.

Оҕолорго ыйытыылар:

-Үөһэ дойду дьоно хайдах санаалаахтарый?

-Аллараа дойду олохтоохторо хайдах санаалаахтарый?

-Орто дойдуга кимнээх олороролоруй?

-Орто дойдуга олорор киһи анала тугуй?

-Өскөтүн, Орто дойдуну абааһылар хотоннор олохсуйдахтарына туох буолуо этэй?

-Киһи тынар-тыыннаахха, айылҕаҕа харыстаабыллаахтык сыһыаннаспат буолууга туохха тиэрдиэй?

-Орто дойду олохтоохторугар үтүө да куһаҕан да иккиэн сэргэстэһэ сылдьаллара буолуо дуо? Тоҕо оннуга буолуой?

III. “Икки суол” д/ оонньуу фланелеграфка ууран көрдөрүү

Туттуллар тэриллэр: Өңнөөх кумаахыттан икки суол сырдык уонна хараңа, карточкалар

Сырдык суол карточкалара: оонньуурун уларсар, элбэх доҕордоох,үлэлии сылдьар, иллээх дьибэ кэргэн ойуулар

Хараңа суол карточкалара: оонньууру былдыһа сылдьар, охсуһар, кыһыран сутуругун туттубут, соҕотох турар ойуулар

Сыала: сырдык суол устун барар киһи толору дьоллоох элбэх доҕордоох, дьибэлээх уоттаах онтон куруук иирсэр, бэйэтин

кыайан туттуммат, хабыр буолуу туох да үтүөнү аҕалбатын оҕолорго тиэрдии.

• Эрчиллии «Бухатыыр тааһы көтөҕөр» былчыңнары күүрдүү-намыратыы. Илиилэринэн төңкөйөн таас ылар курдук алларааттан үөһэ тутуу 1-3 ахсааңна дылы эти барытын күүркэтии онтон “тааһы сиргэ бырахпыт” диэннэ илиилэри түһэри

атахтар икки ардыларынан илиилэри санныыты. (3 төгүл). Холобур “Үрүң Уолан таас көтөбөр”, “Күн Дьирбинэ таас көтөбөр”, “Ньургун Боотур таас көтөбөр”

IV. Олуктаах түгэннэри быһаарыы оонньоон көрдөрүү

1. Гриша уонна Петя массыынаннан оонньоуу сылдыбыттар. Гриша массыынатын көлүөһэтэ алдыаммыт. Киниэхэ оонньоуругар массыыната алдыаммыта олус тобоһоо суох буолла. Онтон Петя массыыната таах турар, кини кумабынан кириэппэс тута олорор. Ол иһин Петя массыынатын баран ылла. Онуоха Петя сөбүлээбэтэ уонна былдыаан ылла. Иккиэн массыынаны былдыастылар. Ытастылар. Эһиги иллээхтик хайдах быһаарсыа этигитий? Оҕолор санааларын этиилэрэ. Оҕону бииргэ алтыһарга, сөптөөх быһаарыныы ылыыга араас варианттары толкуйдааһын. Үтүө санаалаах буоларга иитии (“Мин оонньоурбун баһаалыста биэр”, “Оонньоон баран эйиэхэ уларсыабым сөп” диэн баран мичээрдээһин, “Петя эн миэхэ массыынабын биэриий мин эйиэхэ кириэппэс оңороргор хата кумах таһыам” уо.д.а).
2. Нарыйа мээчигин Кирик былдыаан ылла уонна отой биэрбэтэ. Нарыйа ытыы турдабына Ньургуйаана кэллэ уонна ыйытта: “Тоҕо ытаатың? Ким эйигин атаҕастаата?” уонна харабын уутун сотто кууһан ылла. Нарыйа ытыы-ытыы мээчигин былдыаабыттарын эттэ. Онуоха Ньургуйаана.... Оҕолоор, Ньургуйаана туох диэбитэ буолуой? Хайдах эйэлээхтик Кириккэ быһаарыахха сөбүй? (“Кирик биһигитин кытта оонньоохха”, “Мээчиги былдыаама баһаалыста”, “Хата команда буолуохха уонна бары бииргэ оонньоохха ” уо.д.а.).

V. Түмүк түһүмэх

Уоскулаң. Наһыл музыка тыаһыыр, оҕолор олобохторго сыталлар.

- Мин Аал Луук мас анныгар сынньана сытабын. Күн тыгар, харахтарбын симэбин. Тулам чыычаах ырыатынан туолар. Мин уоскуйабын. Илиилэрим, атахтарым хамсаабаттар. Мин тынарым налыччы. Тулам бүтүннүү сып-сылаас. Мин уоскуйабын. Мин налыабын. Мин үтүө санаалаах оҕобун. Кыраҕа-кыаммакка көмөлөһөбүн.